

Hinder för att rösta i valet 2022

- Resultat från Funktionsrätt Sveriges incidentrapportering
i samband med riksdagsvalet 2022

Text/författare: Erika Hudson
Foto/form/redigering: Erika Hudson/Tor Gustafsson
Utgivningsår: 2023

ISBN: 978-91-88677-30-3
Copyright: © Funktionsrätt Sverige

Sammanfattning	4
Introduktion.....	4
Metodik.....	5
Bakgrund	6
MFD:s undersökningar visar på många brister	6
Vallagen är inte tillräcklig.....	7
Rösträtt i Sverige för personer med funktionsnedsättning.....	8
Rösträtten säkerställs i funktionsrättskonventionen.....	8
Samlade data och dokumentation om valhinder saknas	9
Ingen samlad dokumentation	9
Otydlig information och osäkerhet om rapportering av hinder	10
Frågor om valhinder 2022	11
Resultat av rapportering av hinder för att rösta i valet 2022	13
Regioner där valhinder uppstod.....	13
Vanligaste funktionsförmåga kopplad till valhindret	15
Valhinder som uppstod.....	16
Praktiska lösningar och rekommendationer	17
Tillgänglighet i vallokalen och vid röstning	17
Tillgång till ledsagning och stödperson.....	18
Slutsats	19

Sammanfattning

Mörkertalet är stort när det gäller var hinder uppstår för personer med funktionsnedsättning i samband med val i Sverige, men var man bor får inte avgöra om man kan använda sin rösträtt. Under valet 2022 genomförde Funktionsrätt Sverige ett begränsat försök att få in rapporter om incidenter under valet och behovet av systematiskt arbete och tillsyn har bekräftats. Det måste vara vida känt, klart och enkelt att veta var man ska rapportera när hinder uppstår samt att åtgärder följs upp med offentliggjorda lösningar. Utgångspunkten ska vara att ingen ska bli hindrad från att utöva sin rätt att rösta på grund av funktionsnedsättning.

Introduktion

Allmänna val hålls var fjärde år i Sverige, då återkommer berättelser om hinder för rösträtt. Funktionsrättsorganisationer får höra om personer som inte får röstkort från sina ställföreträdare, personer som inte får tillgång till ledsagare för att ta sig till röstlokalen, individer som saknar information om röstning, personer som inte kan komma in i vallokalen på grund av bristande tillgänglighet till vallokalen och andra hinder i samband med röstmottagning för personer med funktionsnedsättning men tyvärr saknas samlade data och dokumentation om exakt vilka hinder uppstår och när och var de förekommer i landet.

Funktionsrätt Sverige har lämnat förslag om att införa incidentrapportering i [remissvar om Säkerhet och tillgänglig vid val](#) 14 april 2022. Det är oerhört viktigt att alla valhinder i Sverige rapporteras och dokumenteras för att säkerställa att hinder för att rösta identifieras och åtgärdas så att de inte uppstår igen. Alla personer med rösträtt i Sverige inklusive personer med funktionsnedsättning ska kunna rösta i alla val utan hinder.

För att testa hur incidentrapportering av hinder för rösträtt skulle kunna genomföras tog Funktionsrätt Sverige fram ett webbaserat formulär för funktionsrättsorganisationer som ville rapportera hinder i samband med valen i september 2022. Funktionsrätt Sverige ville pröva att dokumentera berättelser om hinder för rösträtt på ett enkelt och systematiskt sätt, med förhoppning om att uppmärksamma makthavare på de brister som finns i det svenska valsystemet för personer med funktionsnedsättning. Idag finns

kunskap om hinder för att rösta men den informationen är samlad hos många olika aktörer. Förhoppningen med testförsöket är att kunna bidra till ett samordnat och systematiskt sätt att rapportera och åtgärda hinder oavsett i vilken kommun det uppstår.

Denna rapport innehåller en sammanställning av uppgifterna Funktionsrätt Sverige fick in via formuläret och slutsatser från erfarenheterna av detta avgränsade försök. Rapporten inleds med en genomgång av metodiken och bakgrundinformation om hur valhinder i Sverige uppstod innan valet 2022. Sedan kommer ett avsnitt om vilka lagar som gäller rösträtt för personer med funktionsnedsättning i Sverige idag. Detta följs av svaren som inkom via formuläret. Slutligen följer en sammanfattning och slutsats om behovet av systematiskt arbete och tillsyn att det bör införas en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val i Sverige för att se till att personer med funktionsnedsättning inte hindras från att rösta i framtiden.

Metodik

I augusti 2022 publicerade Funktionsrätt Sverige en enkät på sin webbplats där organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning kunde rapportera hinder för att rösta som kommit till deras kännedom. Enkäten riktade sig alltså inte till individer med funktionsnedsättning, utan enbart till organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning. Detta tillvägagångssätt användes bland annat för att undvika hantering av känsliga personuppgifter.

Formuläret för att anmäla hinder innehöll både kvalitativa och kvantitativa frågor. Organisationer fick svara på vilken typ av hinder som personer med funktionsnedsättning mötte utifrån olika kategorier, med möjlighet att komplettera med detaljer i fritext. Rapporten grundar sig på enkätsvar från respondenterna.

Rapporten innehåller också en granskning av tidigare data och rapporter om hinder för att rösta för personer med funktionsnedsättning.

Bakgrund

Ungefär 15 procent av världens befolkning har någon form av funktionsnedsättning.¹ I Sverige finns olika uppskattningar som visar att någonstans mellan 10 och 30 procent av landets befolkning har en funktionsnedsättning.² Det finns inget register över alla personer med funktionsnedsättning. Variationerna i statistiken beror på hur frågorna ställs, hur gruppen definieras och vilken metod som används för att samla in uppgifter.³ Ofta är frågorna utformade så att personer ska svara på upplevelser av funktionshinder och det kanske inte överensstämmer med definitionen av funktionsnedsättning enligt nationell lagstiftning och internationella konventioner.

Även om personer med funktionsnedsättning är marginaliserade över hela världen – och även i Sverige – finns rätten till politisk delaktighet i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) som 185 stater har ratificerat, inklusive Sverige och EU. Det innebär att alla personer med funktionsnedsättning har samma rättigheter som sina jämnåriga. Detta inkluderar rösträtten. Men, trots att rösträtten för alla över 18 år genomfördes i Sverige 1989, möter många personer med funktionsnedsättning fortfarande hinder i samband med val.

Hinder för att rösta för personer med funktionsnedsättning handlar bland annat om otillgängliga vallokaler, otillgängliga röstsystem och bristande utbildning hos valförrättare.⁴ Om någon exempelvis använder rullstol och vallokalerna har trappor utan tillgängliga ramper eller hiss, kanske väljaren inte kan rösta eller har upplevt ojämlikhet när hen får rösta utanför lokalen.⁵

MFD:s undersökningar visar på många brister

2018 ställde Myndigheten för Delaktighet (MFD) [frågor till en panel](#) som bestod av personer med funktionsnedsättning om tillgänglighet i samband med de allmänna valen. Panelen uppgav att det fanns både fysisk otillgänglighet och kognitiva brister. Deltagare fick svara på två enkätundersökningar om hur de såg på politik och om de kunde vara delaktiga. Den första enkäten skickades ut innan det

¹ [Disability Inclusion Overview \(worldbank.org\)](https://www.worldbank.org/en/topic/disability)

² [Statistik - MFD](#)

³ [Statistik - MFD](#)

⁴ [Tillgängliga val - MFD](#)

⁵ [Tillgängliga val - MFD](#)

allmänna valet 2018 och den andra enkäten följde upp tillgängligheten till valet.

Deltagare i panelen angav bland annat att valsedlarna var svåra att nå och att valskärmarna inte var tillgängliga.⁶ Flera respondenter uppgav brister gällande valhemligheten och många upplevde att lokalerna inte var tillgängliga.⁷ Andra sa att det var svårt att ta sig in och få information i lokalerna.⁸ Ytterligare brister som påtalades var att det saknades parkeringsplatser nära lokalerna och att det fanns brister både med den muntliga och skriftliga informationen.⁹ I valstugor och på torgmöten saknades hörselteknisk utrustning och flera valstugor saknade ramper.¹⁰ Webbplatser var inte tillgängliga för alla och Information på lättläst svenska saknades ofta.¹¹ Debatter på TV var särskilt svåra att uppfatta.¹² En av tio deltagare i MFD:s undersökning upplevde att tillgängligheten var bättre när de röstade 2018 jämfört med 2014, medan lika många upplevde att tillgängligheten blivit sämre.¹³

Vallagen är inte tillräcklig

I Sverige har personer med funktionsnedsättning rätt att få hjälp när de röstar. Personer som är synskadade eller blinda kan till exempel ta med sig en valfri ledsagare till vallokalen för att hjälpa dem att rösta. Ambitionen att minimera hinder för att rösta kommer till uttryck i vallagen, som gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning att välja någon som ska hjälpa till att rösta. Men det ger inte personer med funktionsnedsättning samma rättigheter och tillgång till att avge sin röst på lika villkor, både privat och självständigt utan hjälp från andra. Därför är det viktigt att se till att åtgärda alla hinder för att rösta och bevara

⁶ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

⁷ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

⁸ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

⁹ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

¹⁰ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

¹¹ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

¹² [Säkerhet och tillgänglighet vid val, SOU 2021:96 \(regeringen.se\)](#)

¹³ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

valhemligheten. Men innan dessa hinder kan åtgärdas behöver kunskapen öka om var och när de förekommer.

Rösträtt i Sverige för personer med funktionsnedsättning

Idag har alla svenska medborgare över 18 år rösträtt (rätt att avge röst i ett allmänt val).¹⁴ Sedan finns vissa andra regler för de olika valen till region och kommun.¹⁵ De som är folkbokförda i Sverige men är inte medborgare och är över 18 år får rösta i kommunval och regionalval, men inte i riksdagsval.¹⁶

Men det har inte alltid varit så här i Sverige. Kvinnor fick rätt att rösta i riksdagsval år 1921. 1937 fick intagna på häkten och anstalter rösträtt. 1945 fick personer som var omhändertagna av fattigvården¹⁷ rösträtt och till sist i 1989, togs omyndighetsförklaringen bort, vilket innebär att många personer med intellektuell funktionsnedsättning inte fick rösta förrän för cirka 30 år sedan.¹⁸ Även idag saknar flera människor som lever och bor i Sverige rösträtt. Rösträtten saknas helt för de som inte är folkbokförda i Sverige – ungefär 2,5 procent av befolkningen – medan 6,5 procent av de som lever i Sverige bara har rätt att rösta i val till kommun och landsting.¹⁹

Rösträtten säkerställs i funktionsrättskonventionen

Vallagar har ändrats genom åren i Sverige. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, funktionsrättskonventionen har ratificerats av riksdagen och gäller i Sverige sedan 2009. Konventionen innehåller åtaganden om politisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning. I artikel 29 står det till exempel att stater som har ratificerat konventionen ska "säkerställa att valprocedurer, anordningar, och material är ändamålsenliga, tillgängliga och lätta att förstå och att använda."²⁰

¹⁴ [rösträtt - Uppslagsverk - NE.se](https://uppslagsverk.ne.se)

¹⁵ [Rösträtt och röstlängd | Valmyndigheten](#)

¹⁶ [Rösträtt och röstlängd | Valmyndigheten](#)

¹⁷ Fram tills 1957 användes detta ord för fattiga personer som fick omsorg från samhällets sida och som inte kunde försörja sig själva.

¹⁸ <https://arbetet.se/2018/09/05/narmare-1-av-10-folkbokforda-saknar-rostratt/>

¹⁹ <https://arbetet.se/2018/09/05/narmare-1-av-10-folkbokforda-saknar-rostratt/>

²⁰ [Artikel 29 - Deltagande i det politiska och offentliga livet - Använd Funktionsrättskonventionen! \(funktionsrattskonventionen.se\)](#)

I Sverige har vi också det nationella målet för funktionshinderpolitiken med funktionsrättskonventionen som utgångspunkt. Målet är att ”uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund”. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.²¹ Även EU:s funktionsrättsstrategi tar upp ett initiativ om tillgänglighet till val.²²

Enligt Malin Ekman Aldén, generaldirektör för MFD, finns det ”inga formella, juridiska hinder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna rösta” i Sverige idag, men myndigheten säger att det ändå finns hinder, som främst beror på bristande tillgänglighet.²³ Vid varje val hör vi berättelser om hinder för personer med funktionsnedsättning att rösta runt om i Sverige, men tyvärr finns ingen systematisk uppföljning eller heltäckande statistik över hur många personer med funktionsnedsättning som har upplevt hinder genom åren, därför är det svårt att veta exakt hur många personer med funktionsnedsättning som faktiskt inte kunde använda sin rösträtt eller som fick kompromissa med sin rösträtt.

I Sverige är det lätt att säga att alla kan rösta, men det är inte lätt att säkerställa att alla kan rösta.

Samlade data och dokumentation om valhinder saknas

Vi vet att valdeltagande för personer med funktionsnedsättning är lägre än hos övriga befolkningen.²⁴ Bland de som röstar i lägre grad än övriga befolkningen finns framför allt personer med synsvårigheter, nedsatt rörelseförmåga, svåra besvär av oro, ångest och ängslan, stora problem på grund av dyslexi, neuropsykiatrisk diagnos samt personer med intellektuell funktionsnedsättning.²⁵

Ingen samlad dokumentation

Vi vet alltså att färre röstar, trots att rösträtt för personer med funktionsnedsättning finns i vallagen. Förmodligen beror detta delvis på att det saknas samlade data och dokumentation om vilka

²¹ [Säkerhet och tillgänglighet vid val, SOU 2021:96 \(regeringen.se\)](#)

²² [Electoral Rights - European Disability Forum \(edf-feph.org\)](#)

²³ [Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 - Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet \(mfd.se\)](#)

²⁴ [Säkerhet och tillgänglighet vid val, SOU 2021:96 \(regeringen.se\)](#)

²⁵ [Säkerhet och tillgänglighet vid val, SOU 2021:96 \(regeringen.se\)](#)

hinder, när och var det förekommer. Dessutom är det ofta oklart var och hur personer med funktionsnedsättning kan rapportera hinder för att rösta.

Ett exempel från Aftonbladet under valet 2022 handlade om att valmyndigheten hade lagt fel valsedlar i de punktskriftsmärkta kuverten för synskadade som hade skickats ut, vilket innebär att personer med synnedsättning kan ha röstat på ett annat parti än avsett.²⁶

Otydlig information och osäkerhet om rapportering av hinder

Valmyndigheten, som ansvarar för att planera och samordna svenska val, har information på sin webbplats om att "klaga, överklaga och redovisa förfarandet i ett val eller omröstningsort, hur man överklagar ett valresultat och vem som prövar överklagandet."²⁷ Men informationen är svår att hitta om man inte vet att den finns där. Det sägs heller inget uttryckligen om att rapportera hinder som personer med funktionsnedsättning möter för att rösta.

Det finns flera myndigheter med olika roller under allmänna val, inklusive Länsstyrelsen som är regional valmyndighet. Länsstyrelsen beslutar till exempel om valdistrikt och genomför den slutliga rösträkningen i alla val. Valnämnden i varje kommun är en lokal valmyndighet och har det fulla ansvaret för genomförandet av omröstningen inom kommunen. Det är röstmottagarnas uppgift att se till att omröstningen genomförs på rätt sätt och att det råder ordning bland valsedlarna och generellt i val- och röstningslokalen. Valnämnden, i respektive kommun, ansvarar för att utbilda och utse röstmottagare samt säkerställa att mottagning och rösträkning på valnatten går rätt till. Valmyndigheten skriver på sin webbplats att de inte har något tillsynsansvar gentemot kommunerna.²⁸

Trots att vissa ansvarsområden avgränsas tydligt mellan olika myndigheter kvarstår osäkerhet om hur och till vem personer med funktionsnedsättning kan rapportera när de upplever hinder vid vallokaler när de försöker rösta var fjärde år.

²⁶ [VAL 2022: Synskadade kan ha fått fel valsedlar – ombuds rösta igen \(aftonbladet.se\)](https://www.aftonbladet.se/val/2022-10-26/synskadade-kan-ha-fatt-fel-valsedlar-ombuds-rosta-igen)

²⁷ [Klaga, överklaga och anmäl | Valmyndigheten](#)

²⁸ [Klaga, överklaga och anmäl | Valmyndigheten](#)

Frågor om valhinder 2022

Personer med funktionsnedsättning över hela världen möter många hinder i livet, inklusive hinder för att rösta. Även i Sverige hörs berättelser om hinder för personer med funktionsnedsättning att få tillgång till sin rösträtt. Det är uppenbart att det finns valhinder för personer med funktionsnedsättning, men i Sverige saknas samlade data och dokumentation om vilka hinder, när och var det förekommer.

För att testa hur rapportering av hinder för rösträtt skulle kunna gå till tog Funktionsrätt Sverige fram ett formulär för funktionsrättsorganisationer som företräder personer med funktionsnedsättning – inte individer – de upplevelser av hinder för att rösta som finns, baserat på den information som organisationen har fått kännedom i samband med valen i september 2022. De som rapporterade in hinder för individer kunde vara lokalföreningar i medlemsförbund eller samarbetsorgan i län och kommuner.

Funktionsrätt Sverige ville exempelvis att funktionsrättsorganisationer skulle fylla i Funktionsrätt Sveriges formulär om de hade hört att personer de företräder inte hade fått sina röstkort från sin ställföreträdare, att personer inte fått tillgång till ledsagare för att ta sig till röstlokalen, att individer saknat information eller att det förekommit bristande tillgänglighet till vallokaler och andra hinder i samband med röstmottagning.

För att samla information om hinder som uppstod under valen 2022 gav Funktionsrätt Sverige organisationer möjlighet att dela kontaktuppgifter till den person som anmälde incidenten, för att kunna ta kontakt och vid behov följa upp med frågor. Formuläret bad också om en beskrivning av hindret för att rösta med information om när och var i Sverige hindret har uppstått, eftersom kommuner har ansvar för röstmottagning. Uppgifter om personen som mött valhinder behövs i den utsträckning som hindret har samband med funktionsnedsättning.

Funktionsrätt Sverige ville däremot inte ha in specifika personuppgifter som namn, adress, personnummer eller

kontaktuppgifter till personen som mött hindret. Den lagliga grunden för denna behandling enligt GDPR är en intresseavvägning mellan Funktionsrätt Sveriges intresse att samla information om hinder för rösträtt och att skydda den personliga integriteten.

Den enkät med frågor som Funktionsrätt Sverige använde för att funktionsrättsorganisationer skulle kunna rapportera hinder för att rösta i samband med valet 2022 var inspirerad av internationella vägledningar för valövervakning och incidentrapportering²⁹³⁰. Följande frågor ställdes i formuläret:

- I vilken kommun har hindret uppstått?
- Vilka funktionsförmågor har koppling till det aktuella valhindret?
 - Syn
 - Hörsel
 - Rörelse
 - Kognition
 - Kommunikation
 - Annat
- Vilket hinder har uppstått?
 - Bristande tillgång till röstkort
 - Bristande tillgång till ledsagning
 - Bristande hjälp vid röstning
 - Bristande tillgänglighet i vallokal
 - Bristande information om att rösta
 - Annat hinder
- Beskriv hindret närmare
- När uppstod valhindret?
 - Före valdagen
 - Under valdagen
- Vet du om något gjorts för att avhjälpa hindret?
 - Ja
 - Nej
- Har du idéer för att ta bort hinder för att rösta?
- Övriga upplysningar

²⁹ [Internationella generella vägledningar för incidentrapportering i samband med val på engelska för den som vill läsa mer.](#)

³⁰ [Handbook for the observation of election campaigns and political environment, OSCE, 2021](#)

Respondenterna kunde välja flera svar för att svara på frågorna. Om någon exempelvis använde rullstol och nekades hjälp i en otillgänglig vallokal, kunde respondenten välja både "bristande tillgänglighet i vallokalen" och "bristande hjälp vid röstning" som svar på frågan om vilket hinder uppstod. Respondenterna kunde också meddela om hinder var rikstäckande på frågan om var hindret uppstod i Sverige, om de ville meddela om hinder som uppstår i hela Sverige.

Resultat av rapportering av hinder för att rösta i valet 2022

Mellan den 15 augusti och den 15 oktober 2022 kunde funktionsrättsorganisationer rapportera valhinder till Funktionsrätt Sverige. 24 anmälningar om hinder för att rösta i valet 2022 rapporterades in. Fem av anmälningarna var rikstäckande, alltså från organisationer som ville upplysa om ett allmänt hinder som gäller i hela Sverige. Fyra anmälningar kom från Region Stockholm. Tre svar kom från Region Kalmar. Både Region Örebro och Västra Götalandsregionen anmälde två hinder och en anmälning var av hinder kom från Region Dalarna, Uppsala, Skåne, Kronoberg, Norrbotten, Västerbotten, Östergötland och Västernorrland. Se **tabell 1** nedan.

Regioner där valhinder uppstod

Stockholm (4)	Kalmar (3)	Örebro (2)
Västra Götaland (2)	Dalarna (1)	Uppsala (1)
Skåne (1)	Kronoberg (1)	Norrbotten (1)
Västerbotten (1)	Östergötland (1)	Västernorrland (1)

Tabell 1 Fem av anmälningarna var rikstäckande och resten av anmälningarna kom från 12 olika regioner i Sverige.

Specifika kommuner där hinder uppstod inkluderar:

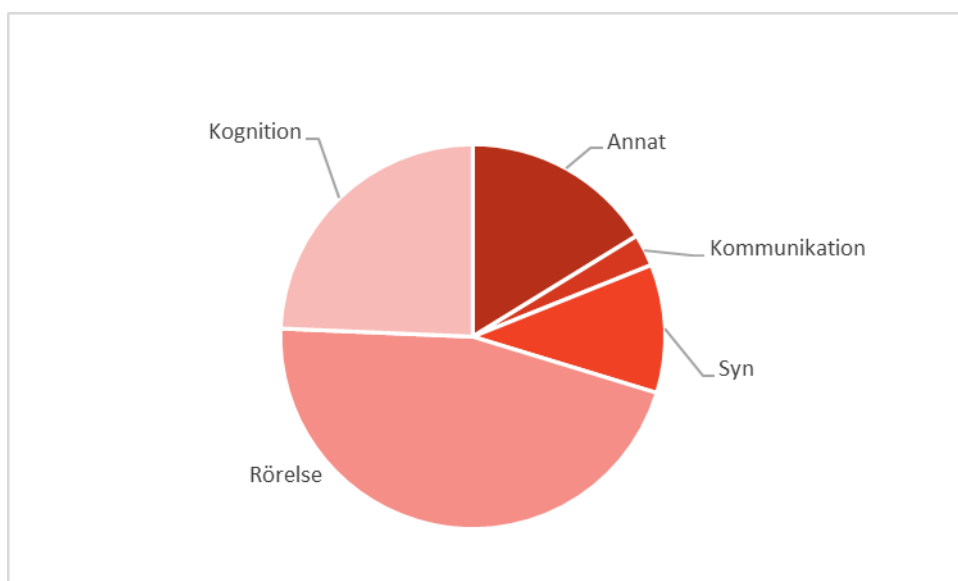
- Boden (Region Norrbotten)
- Borlänge (Region Dalarna)
- Götene (Västra Götalandsregionen)
- Haninge (Region Stockholm)
- Helsingborg (Region Skåne)
- Högsby (Region Kalmar)
- Motala (Region Östergötland)
- Stockholms Stad
- Umeå (Region Västerbotten)
- Uppsala, Västervik (Region Uppsala och Region Kalmar)
- Växjö (Region Kronoberg)
- Åmål (Västra Götalandsregionen)
- Örebro och Örnköldsvik (Region Örebro och Region Västernorrland).

Funktionsrättsorganisationer som rapporterade hinder i olika regioner inkluderar Dyslexiförbundet, Ehlers-Danlos Syndrom (EDS) Riksförbund, Synskadades Riksförbund, Fibromyalgiförbundet, Elöverkänsligas Riksförbund, Förbundet Blödarsjuka i Sverige, Förening för Psykiatriskt Samarbete (FPS), Hjärnskadeförbundet (Hjärnkraft), Neuro, Njurförbundet, Parkinsonförbundet och Riksförbundet FUB.

Hälften av de valhinder som anmälades av dessa organisationer uppstod under valdagen medan de andra uppstod före valdagen. Av alla valhinder anmälda i formuläret var det mindre än 10 procent som visste om något gjorts för att avhjälpa hindret.

Följande funktionsförmågor angavs ha koppling till valhinder, där siffran inom parentes anger antal inrapporterade svar: rörelse (17), kognition (9), syn (4) och kommunikation (1) (**figur 1**). Vissa svarade "annat" (6) och beskrev sjukdom, elöverkänslighet och stress under röstning som funktionsförmågan kopplad till valhindret. Organisationer kunde välja flera alternativ angående funktionsförmågan med störst koppling när de svarade på frågan.

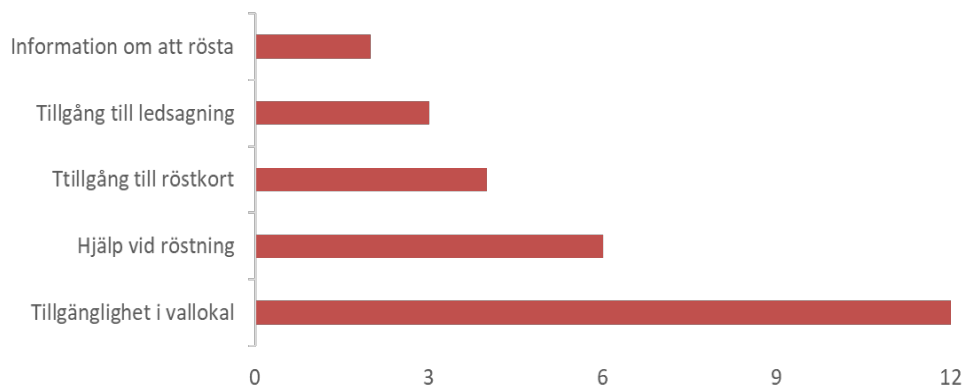
Vanligaste funktionsförmåga kopplad till valhindret

Figur 1 Olika funktionsförmågor angavs ha koppling till valhinder.

När det gäller vilket hinder som hade uppstått fanns möjlighet att välja flera alternativ. Det vanligaste hindret var bristande tillgänglighet i vallokalen (12). Därefter var det bristande hjälp vid röstning (6), bristande tillgång till röstkort (4), bristande tillgång till ledsagning (3), och bristande information om att rösta (2) (**Figur 2**). Den som svarade på formuläret kunde välja flera alternativ. Flera personer valde att svara ett "annat hinder" (15), till exempel långa kötider och köbildning, svårigheter att rösta med bud, trångt att hämta valsedlar, otillgängliga valsedlar och kuvert, dålig belysning i vallokalen, otillgänglig skyltning i vallokaler, dålig vägvisning och inga tillgängliga parkeringsplatser.

Valhinder som uppstod

Figur 2 En grupperad stapel speglar de vanligaste hinder under valet.

Det var flera som valde att kommentera hindret som uppstod med egna ord.

En person med funktionsnedsättning fick inte rösta med hjälp av en egen stödperson även om det är lagligt för personer med funktionsnedsättning att välja själv. Så här beskrevs händelsen av den inrapporterande funktionsrättsorganisationen:

“När väljaren kom till vallokalen med sin stödperson, möttes de av en valförrättare vid ingången som förklarade att väljaren inte fick ha med sig sin stödperson när de skulle rösta. Stödpersonen hänvisades till ett hörn i andra änden av lokalen. I stället kom en annan valförrättare som skulle stödja väljaren. Det var en *trevlig person* men väljaren blev väldigt nervös och stressad, vilket slutade i att de inte fick med sig rätt valsedel för region- och kommunval. Väljaren vågade inte berätta att de inte fick med sig rätt valsedlar, vilket resulterade i att väljaren röstade på ett parti i kommun och regionval som inte var partiet som de vill rösta på.”

En annan väljare beskrev att kötiderna i lokalen utgjorde ett hinder för att rösta. En respondent beskrev att på grund av personens funktionsnedsättning kunde hen inte stå och vänta i timmar:

“... väljaren provade först vid förtidsröstning och därefter på själva valdagen. Personen som skulle rösta ansåg inte att hen klarade av att stå och vänta. Valmottagarna sa att kön skulle ta mer än 2 timmar.”

Flera berättelser handlade om att gode män inte ville lämna ut röstkort till sina huvudmän³¹. En funktionsrättorganisation som blev kontaktad av huvudmän beskrev:

“motiveringen var att de [goda män] inte ville eller kunde följa med huvudmannen till vallokalen. För två av huvudmännen löste det sig med stöd av andra, men för den tredje person kunde ingen annan lösning ordnas med kort varsel och hen fick inte möjligt att delta i valet.”

Någon annan beskrev att väljaren hade behövt hjälp vid röstning på grund av sin funktionsnedsättning och hade svårt att hitta rätt valsedlar men var osäker och sa:

“hoppas det blev rätt valsedel utifrån mina åsikter”.

Praktiska lösningar och rekommendationer

Respondenter hade möjlighet att föreslå lösningar och ge idéer om hur hinder för att rösta kan tas bort. Följande praktiska lösningar och rekommendationer kom in.

Tillgänglighet i vallokalen och vid röstning

- Vallokaler bör ha lägre röstningsbås som är större och gjorda för rullstolsanvändare. Man skulle också kunna ta bort ett eller två av röstbåsen för att få mer plats att röra sig, men minst ett bås behöver vara tillgängligt för personer som använder rullstol.
- Ett annat förslag är ett bord som endast rullstolsanvändare kan komma fram till. Se till att röstkorten är närmare kanten av bordet så man både kan se och nå dem.
- Flera organisationer föreslog ett något större kuvert att lägga in olika valsedlar i och att skyltarna för de olika valen har samma färger som valsedeln.
- Röstsedlar från partierna bör också finnas öppet tillgängliga i lokalen (för dem som anser sin integritet tillräckligt skyddad).
- Partier som skickar ut reklam kan också bifoga sina röstsedlar i reklamutskicken.

³¹ En god man är en person som hjälper till exempel personer med utvecklingsstörning med ekonomin och annat i live

- Det skulle också vara bra att förstora texten på valsedlar och ha ett förstoringsglas tillgängligt i röstbåsen.
- Andra ville kunna ta med egna valsedlar som förut när man fick valsedlar med posten innan man gick och röstade i vallokalen.
- Flera ville ha tydligare skyltar utifrån parti och utifrån vilket av valen som avses (region, kommun, riksdag).
- Andra vill ha en person som välkomnar/kan ledsaga i dörren och skyltar för kö så att man lätt tar sig in och ut ur lokalen.
- Det är viktigt att ha stolar längst med väggen så att man kan sitta ner och vänta på vid köbildning.
- Vikten av tillräcklig belysning i vallokaler för att folk kan se lite bättre lyftes också fram.

Tillgång till ledsagning och stödperson

- Kunskap hos röstmottagare måste säkerställas. Inte minst när det gäller frågor som är avgörande för rätten att ta med en stödperson som man själv väljer. Dessvärre gick SVT:s Rapport ut med fel uppgifter i sin sändning den 23 augusti med inslagen "vallagen har skärpts – varje väljare måste vara ensam bakom valskärmen."³² FUB tog kontakt med SVT direkt och en rättelse gjordes i Rapport den 25 augusti men det är inte säkert att alla tittare som sett Rapport den 23 augusti, tog del av rättelsen två dagar senare.
- Inför nästa val och kommande utbildningar av röstmottagare vore det bra att ge extra uppmärksamhet till inrapporterade hinder.

³² [23 augusti: Nattens nyheter | SVT Nyheter](#)

Slutsats

Även om Funktionsrätt Sverige endast genomförde ett begränsat test för att rapportera hinder, är varje inrapporterat valhinder ett hinder för mycket. Människor med funktionsnedsättning har samma rättigheter som människor utan funktionsnedsättning och ska inte möta några hinder när de ska rösta.

Funktionsrätt Sverige uttryckte i sitt [remissvar till Regeringen i april 2022](#) att "det räcker med att en person inte får möjlighet att rösta i ett val för att samhället ska agera."

När en individ hindras från att rösta, oavsett varför och vem, ska det ses som en allvarlig incident i ett val. Det behövs systematisk rapportering och åtgärder när en person inte har kunnat använda sin rösträtt. Det kan handla om att röstkortet inte levererats, att möjlighet till ledsagning saknas och så vidare. Det behövs förtydliganden om incidenter, så att det är lätt att hitta information om en tydlig process för att anmäla avvikelser som även inkluderar brister i tillgänglighet och politisk delaktighet. När en funktionsrättsorganisation eller en individ får kännedom om brister i tillgänglighet eller att en individ blir hindrad från att rösta på andra sätt ska det vara möjligt att rapportera detta som en incident som tas på högsta allvar med följder för de som har ansvar. Även när det finns ackrediterade valobservatörer ska de notera otillgänglighet och andra händelser som hindrar en individ med funktionsnedsättning från att rösta. Utgångspunkten ska vara att ingen ska bli hindrad från att utöva sin rätt att rösta på grund av funktionsnedsättning.

